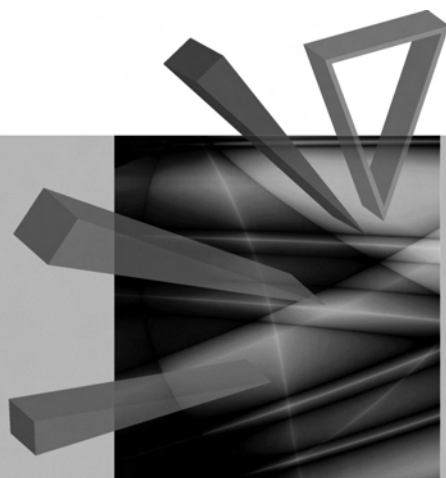

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Andrzej Raszkowski

Recenzenci: Piotr Bury, Beata Filipiak, Tadeusz Grabiński, Anna Malina, Danuta Stawasz,
Edward Stawasz, Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Aleksandra Śliwka

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon,
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-229-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Klasyfikacja dynamiczna europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na poziom identyfikatorów innowacyjności typu Output	15
Marek Szajt: Zmiana pozycji innowacyjnej regionów w rozszerzającej się Unii Europejskiej	29
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innowacyjność a rozwój regionalny – model miękki	39
Katarzyna Widera: Analiza porównawcza poziomu innowacyjności regionów	48
Elżbieta Sobczak: Statystyczna analiza pracujących według intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	56
Malgorzata Markowska: Klasyfikacja unijnych regionów ze względu na dynamikę charakterystyk innowacyjności (w zakresie Output)	66
Dariusz Głuszczyk: Regionalny system innowacji – ujęcie definicyjne i modelowe (dyskusje na gruncie teorii).....	81
Andrzej Sztando: Ocena systemów wdrażania regionalnych strategii innowacji – raport z badań.....	90
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: Ocena pozycji polskich regionów ze względu na inteligentną specjalizację w europejskiej przestrzeni z wykorzystaniem klasyfikacji rozmytej.....	102
Anna Beata Kawka: Wpływ jakości kapitału ludzkiego na rozwój regionalny	114
Iwona Skrodzka: Kapitał intelektualny a poziom rozwoju gospodarczego polskich województw – model miękki	124
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regionalne zróżnicowanie kapitału intelektualnego przedsiębiorstw w Polsce	136
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: Rola ekoinnowacji w procesie zrównoważonego rozwoju regionu	147
Katarzyna Szymańska: Innowacyjność regionu jako narzędzie kształtujące kulturę organizacyjną MSP.....	158
Łukasz Mamica: Wzornictwo przemysłowe jako sektor przemysłów kreatywnych.....	168
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Łańcuchy dostaw w kształtowaniu innowacyjności regionów Polski zachodniej.....	178
Patrycja Zwiech: Znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju województwa zachodniopomorskiego.....	190

Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Wsparcie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju województwa łódzkiego.....	201
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Instrumenty finansowe wspierające innowacyjność przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego w świetle badań empirycznych.....	211
Marek Obrębalski: Współczesne problemy polityki regionalnej Unii Europejskiej i Polski.....	218
Bogdan Leszkiewicz: Strategie Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej.....	228
Tomasz Dorożyński: Polityka spójności Unii Europejskiej a gospodarka lokalna i regionalna.....	236
Ewa Kusideł: Wpływ polityki spójności na konwergencję wewnętrzną w Polsce	246
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Analiza porównawcza województw Polski ze względu na wykorzystanie środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2007–2010	257
Mariusz Wiśniewski: Regionalne zróżnicowanie absorpcji unijnego wsparcia dla polskiej wsi.....	266
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE i JASPERS na rzecz wzrostu gospodarczego	278
Alojzy Zalewski: Rynkowe uwarunkowania konkurencji terytorialnej w świetle inwestycji rzeczowych	290
Małgorzata Leśniak-Johann: Uwarunkowania konkurencji i współpracy w kontekście rozwoju turystyki na pograniczu dolnośląsko-saksońskim. Zarys problemu	300
Emilia Bogacka: Współpraca w zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze nadgranicznym Polski z Niemcami	312
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Karkonoskie parki narodowe (Karkonoski Park Narodowy i Krkonošský Národní Park) a rozwój transgranicznej przestrzeni regionalnej	321
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Analiza porównawcza sytuacji makroekonomicznej Polski i krajów ościennych w okresie 20 lat przemian gospodarczych.....	330
Zbigniew Piepiora: Występowanie katastrof naturalnych w Europie i międzynarodowa współpraca w zakresie przeciwdziałania ich skutkom.....	342
Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju regionów basenu Morza Śródziemnego	357
Adam Dąbrowski: Globalizacja a regionalizm	366
Krzysztof Malik: Wybrane metody oceny polityki rozwoju regionu.....	374
Dorota Rynio: Regiony problemowe wobec nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce	394

Piotr Rzeńca: Parki tematyczne jako czynnik rozwoju gospodarki. Identyfikacja zjawiska.....	405
Renata Lisowska: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionach zmarginalizowanych na przykładzie województwa łódzkiego.....	416
Aleksandra Koźlak: Transport jako czynnik rozwoju regionalnego	425
Adam Przybyłowski: Inwestycje transportowe w województwie dolnośląskim w aspekcie realizacji strategii zrównoważonego rozwoju	435
Paweł Andrzejczyk: Znaczenie logistyki zwrotnej dla zrównoważonego rozwoju regionu	450
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Wojewódzkie planowanie przestrzenne – istota, możliwości i ograniczenia.....	460
Andrzej Raszkowski: Wybrane aspekty orientacji marketingowej jednostek terytorialnych.....	470
Krzysztof Wiktorowski: Tożsamość regionalna i lokalna jako element zrównoważonego rozwoju regionu zachodniopomorskiego	480
Jan Polski: Efekty zewnętrzne w marketingu urbanistycznym	491
Danuta Stawasz: Regionalne zróżnicowania rozwoju polskich regionów po 10 latach funkcjonowania samorządu terytorialnego	501
Beata Bal-Domańska: Klasyfikacja podregionów Polski szczebla NUTS-3 ze względu na poziom rozwoju gospodarczego	509
Łukasz Mach: Zastosowanie metod wielowymiarowej analizy do oceny potencjału rozwojowego regionów.....	520
Grażyna Karmowska: Porównanie rozwoju subregionów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999–2007	530
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stymulowanie zrównoważonego rozwoju w regionie zachodniopomorskim przy wykorzystaniu dobrych praktyk.....	542
Maria Kola-Bezka: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionu w świetle wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	552
Joanna Kosmaczewska: Przedsiębiorczość jako stymulanta turystycznego rozwoju obszarów wiejskich.....	563
Sandra Misiak: Aktywność zawodowa kobiet w województwie zachodniopomorskim	573
Agnieszka Skowronek-Grądział: Analiza porównawcza obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska	582
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analiza zróżnicowania przestrzennego wydatków na usługi z zakresu oświaty i wychowania w Polsce	594
Anna Majchrzak: Ocena sytuacji finansowej powiatów województwa wielkopolskiego z wykorzystaniem metody Warda	602
Marian Maciejuk: Struktura pomocy publicznej dla przedsiębiorców w Polsce w latach 2006-2009	612

Tomasz Kołakowski: Pomoc publiczna udzielona przez dolnośląskie samorządy podmiotom gospodarczym – dynamika i rodzaje wsparcia.....	623
Andrzej Wasiak: Restrukturyzacja w PKP na przykładzie PKP Energetyka SA	636
Monika Murzyn-Kupisz: Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego a efekty mnożnikowe w gospodarce lokalnej i regionalnej.....	645
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Wykorzystanie wielowymiarowej analizy dyskryminacyjnej do grupowania wspólnot mieszkaniowych	658
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Działalność eksportowa spółek z udziałem kapitału zagranicznego – regionalne zróżnicowania w Polsce.....	668

Summaries

Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Dynamic classification of the European regional space regarding the level of Output innovation identifiers	28
Marek Szajt: Change in the innovative position of regions in the enlarging European Union.....	38
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innovation and regional development – the soft model	47
Katarzyna Widera: Comparative analysis of the level of innovation in regions.....	55
Elżbieta Sobczak: Statistical analysis of workforce by the intensity of R&D activity in EU countries	65
Malgorzata Markowska: EU regions classification by the dynamics of innovation characteristics (regarding Output)	80
Dariusz Głuszczyk: Regional innovation system – the definitive and the model approach (theoretical discussions).....	89
Andrzej Sztando: Assessment of the regional innovation strategies implementation systems – a study report.....	101
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: The assessment of Polish regions with regard to smart specialization in European space applying fuzzy classification.....	113
Anna Beata Kawka: The influence of human capital quality on regional development.....	123
Iwona Skrodzka: Intellectual capital influence and the level of economic development in Polish regions – the soft model.....	135
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regional differentiation of enterprise intellectual capital in Poland.....	146
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: The role of eco-innovation in the process of sustainable development of a region.....	157

Katarzyna Szymańska: Region innovativeness as a tool shaping the organisational culture of SMEs.....	167
Lukasz Mamica: Industrial design as a sector of creative industries.....	177
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Supply chain in shaping the innovativeness of Western Poland regions	189
Patrycja Zwiech: The importance of human capital in the development of West Pomeranian Voivodeship	200
Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Support for the innovativeness of small and medium-sized enterprises in the development of Łódź Voivodeship.....	210
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Financial instruments supporting the innovativeness of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship in the light of empirical research	217
Marek Obrębalski: Contemporary problems of the regional policy of the European Union and Poland	227
Bogdan Leszkiewicz: Strategies of the European Union regional policy	235
Tomasz Dorożyński: The role of EU cohesion policy in regional and local economy.....	245
Ewa Kusidel: The impact of the cohesion policy on the internal convergence in Poland	256
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Comparative analysis of Polish Nuts 2 level regions from the point of view of the level of using European funds from the European Regional Development Fund for the period between January 2007 and June 2010	265
Mariusz Wiśniewski: Regional diversification of EU support absorption for Polish rural areas.....	277
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE and JASPERS for economic growth.....	289
Alojzy Zalewski: Market determinants of territorial competition in the light of material investments.....	299
Małgorzata Leśniak-Johann: Conditions of the cooperation and competition in tourism in Saxony–Lower Silesian borderland. Selected problems.....	311
Emilia Bogacka: Cooperation in the area of public safety in the Poland–Germany borderland.....	320
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Giant Mountains national parks (KPN and KRNAP) and the development of cross-border regional space	329
Anna Malina, Dorota Mierzwa: A comparative analysis of macroeconomic situation in Poland and neighbouring countries in the 20-year period of structural changes	341
Zbigniew Piepiora: The occurrence of natural disasters in Europe and the international cooperation in the field of counteracting their results	356

Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Determinants of social and economic development of the Mediterranean basin regions.....	365
Adam Dąbrowski: Globalization and regionalization.....	373
Krzysztof Malik: Chosen methods of regional development policy evaluation	393
Dorota Rynio: Problem regions in the face of a new paradigm of the regional policy in Poland	404
Piotr Rzeńca: Theme parks as a factor in the development of economy. An identification of the phenomenon	415
Renata Lisowska: The determinants of SME growth in marginalized regions illustrated with the example of Łódź Voivodeship	424
Aleksandra Koźlak: Transport as a factor of regional development	434
Adam Przybyłowski: Transport investments in Lower Silesian Voivodeship in the context of sustainable development strategy	449
Paweł Andrzejczyk: The significance of reverse logistics for balanced region development.....	459
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Voivodeship spatial planning – the essence, opportunities and constraints	469
Andrzej Raszkowski: Selected aspects of the marketing orientation of territorial units	479
Krzysztof Wiktorowski: Regional and local identity as an element of sustainable development of the West Pomeranian region.....	490
Jan Polski: External effects in urban marketing.....	500
Danuta Stawasz: Regional differences in the development of Polish regions after the establishment of territorial self-government	508
Beata Bal-Domańska: Classification of Polish sub-regions (NUTS-3) by economic development level	519
Łukasz Mach: Application of the methods of multidimensional comparative analysis as a basis for parameters assignment of development potential of regions.....	529
Grażyna Karmowska: A comparison of the development of the subregions of West Pomeranian Voivodeship in 1999-2007.....	541
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stimulating sustainable development in West Pomeranian Voivodeship by using good practices.....	551
Maria Kola-Bezka: Entrepreneurship as a factor of regional development on the basis of the survey results of the residents of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship	562
Joanna Kosmaczewska: Entrepreneurship as a stimulus to tourism development in rural areas	572
Sandra Misiak: Professional activity of women in West Pomeranian Voivodeship.....	581
Agnieszka Skowronek-Grądziel: A comparative analysis of rural areas in the field of environment protection infrastructure	593

Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analysis of spatial differentiation of expenditure on education in Poland.....	601
Anna Majchrzak: Financial standing of counties in Greater Poland Voivodeship assessed with Ward's method.....	611
Marian Maciejuk: The structure of public aid for entrepreneurs in Poland in the period 2006-2009.....	622
Tomasz Kołakowski: Public aid granted to economic entities by Lower Silesian self-governments – dynamics and types of support.....	635
Andrzej Wasiak: Restructuring in PKP illustrated by the case of PKP Energetyka SA.....	644
Monika Murzyn-Kupisz: Activities aimed at preservation of cultural heritage and multiplier effects in the local and regional economy.....	657
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Using the multidimensional discriminant analysis for grouping housing cooperatives.....	667
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Export activity of companies with foreign capital – regional differences in Poland.....	677

Patrycja Zwiech

Uniwersytet Szczeciński

ZNACZENIE KAPITAŁU LUDZKIEGO W ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Streszczenie: We współczesnym świecie, w obliczu coraz silniejszej globalnej konkurencji, kapitał ludzki stanowi jeden z nieodzownych warunków szybkiego rozwoju gospodarczego. W województwie zachodniopomorskim wskaźniki zatrudnienia są jednymi z najniższych w kraju, stopy bezrobocia – jednymi z najwyższych. Dla przyszłego rozwoju regionu duże znaczenie mają procesy demograficzne. Prognozy wskazują, że w następnych 10 latach struktura demograficzna województwa ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu. Celem artykułu jest próba przedstawienia wybranych aspektów kapitału ludzkiego w województwie zachodniopomorskim na tle gospodarki tego województwa.

Słowa kluczowe: kapitał ludzki, rynek pracy, województwo zachodniopomorskie.

1. Wstęp

Kapitał ludzki w literaturze definiuje się jako zasób wiedzy, umiejętności, zdrowia, motywacji do pracy itp. tkwiących w człowieku. Kapitał ludzki jest jednym z czynników produkcji, występującym pod pojęciem praca. Jednak jego pomiar nie jest oczywisty, jest on bowiem łącznie rozpatrywany zarówno jako praca, jak i jako kapitał, z którym wiąże się nierozzerwalnie stopa zwrotu czy produktywność.

Znacząca grupa ekonomistów uważa, że kapitał ludzki jest obecnie najważniejszym czynnikiem produkcji. Podstawową różnicą w porównaniu z kapitałem fizycznym jest znaczny zakres efektów zewnętrznych generowanych przez ten kapitał [Soszyńska 2008, s. 51]. W literaturze przedmiotu można wyróżnić kilkanaście różnorodnych koncepcji kapitału ludzkiego jako czynnika wzrostu lub rozwoju. W ujęciu neoklasycznym (model Solowa) kapitał ludzki traktuje się jako nakład efektywnej pracy (który obejmuje zarówno ilość pracy, jak i jej produktywność). W rozszerzonym modelu Mankiwa, Romera i Weila uwzględniono dodatkowo w funkcji produkcji Cobba-Douglassa akumulację kapitału ludzkiego. W modelu wzroście endogenicznego AK uwzględnia się szeroko rozumiany kapitał (łącznie kapitał rzeczowy i kapitał ludzki) jako jedyny czynnik produkcji, wskazując, że zwiększenie stopy inwestycji (w kapitał ludzki i rzeczowy) może zwiększyć stopę wzrostu gospodarczego. Z kolei w modelu Uzawy-Lukasza, w którym kapitał ludzki rozumia-

ny jest jako ogólny poziom umiejętności i jest samodzielnym czynnikiem produkcji, akumulacja kapitału ludzkiego jest podstawowym motorem wzrostu. W modelu Romera uwzględniono dwa aspekty kapitału ludzkiego. Łączny zasób tego kapitału w gospodarce oraz egzogeniczny współczynnik efektywności nakładów kapitału ludzkiego w sferze wiedzy naukowo-technicznej wpływają na wzrost (produkcji) [Kawa 2006, s. 7–13; Kruszewski 2006, s. 18–24; Kawa 2007, s. 7–17; Sowiński 2008, s. 39; Jabłoński 2011, s. 81–98]. Wszystkie powyższe teorie ukazują ścisły związek między kapitałem ludzkim i wzrostem (lub szerzej ujmując rozwojem) gospodarczym.

We współczesnym świecie, w obliczu coraz silniejszej globalnej konkurencji, kapitał ludzki stanowi więc jeden z nieodzownych warunków szybkiego rozwoju gospodarczego. Wszelkie działania odnoszące się do zasobów ludzkich muszą uwzględniać nie tylko ilość i jakość kapitału ludzkiego w danym czasie, ale także prognozy demograficzne, gdyż to one stają się obecnie kluczowym czynnikiem determinującym ilościowe i jakościowe cechy kapitału ludzkiego w przyszłości. Dodatkowo coraz silniej różnicują one społeczeństwa w perspektywie międzynarodowej i mogą stać się istotnym elementem odpowiedzialnym za kształtowanie przewag konkurencyjnych.

Celem artykułu jest próba przedstawienia wybranych aspektów kapitału ludzkiego w województwie zachodniopomorskim na tle gospodarki tego województwa.

2. Kapitał ludzki w województwie zachodniopomorskim na tle innych województw w Polsce

Województwo zachodniopomorskie skupia 4,44% populacji całego kraju i zajmuje 11 miejsce pod względem liczby mieszkańców. Województwo jest jednym z najslabiej zaludnionych obszarów Polski, z wartością wskaźnika na poziomie 74 osób/km². Plaśuje to województwo zachodniopomorskie na 13 miejscu w kraju (przy średniej krajowej wynoszącej 122 osoby/km²). Najwięcej mieszkańców liczą powiaty: miasto Szczecin – 406 941 osób, stargardzki – 119 248 osób i miasto Koszalin – 107 146 osób [Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2010].

Utrzymują się duże dysproporcje pomiędzy obszarami miejskimi, gdzie gęstość zaludnienia osiąga dla województwa zachodniopomorskiego 952 osób/km² (dla Polski – 1386 osób/km²), a obszarami wiejskimi z 32 osobami/km² (dla Polski – 55 osób/km²). Poziom urbanizacji województwa jest bardzo wysoki i sięga 69,3% (w Polsce – 61,8%). Największym udziałem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności charakteryzuje się powiat koszaliński – 77,4%, myśliborski – 59,8% i pyrzycki – 57,5%, najmniej osób zamieszkuje obszary wiejskie w powiatach: stargardzkim – 32,8%, polickim – 37,0% i szczecineckim – 36,5% [Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2010]. Można zatem stwierdzić, że w województwie zachodniopomorskim nie występuje zjawisko przeludnienia wsi i konieczność odpływu do miast.

Tabela 1. Ludność i zaludnienie według województw w Polsce w 2011 roku

Województwo	Ludność	Lokata	Zaludnienie (osoby/km ²)	Lokata
Dolnośląskie	2 877 840	5	144	4
Kujawsko-pomorskie	2 069 543	10	115	8
Lubelskie	2 151 895	8	86	12
Lubuskie	1 011 024	16	72	14
Łódzkie	2 534 357	6	139	5
Małopolskie	3 310 094	4	218	2
Mazowieckie	5 242 911	1	147	3
Opolskie	1 028 585	15	109	10
Podkarpackie	2 103 505	9	118	7
Podlaskie	1 188 329	14	59	16
Pomorskie	2 240 319	7	122	6
Śląskie	4 635 882	2	376	1
Świętokrzyskie	1 266 014	13	108	11
Warmińsko-mazurskie	1 427 241	12	59	15
Wielkopolskie	3 419 426	3	115	9
Zachodniopomorskie	1 693 072	11	74	13
POLSKA	38 200 037	x	122	x

Źródło: [GUS 2011, Powierzchnia i ludność...].

Na 100 mężczyzn przypada 106 kobiet. Najwyższym współczynnikiem feminizacji charakteryzują się miasta: Szczecin i Koszalin (111) oraz powiat kołobrzeski (108), najniższy cechuje powiaty: koszaliński, choszczeński i pyrzycki (101) [Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2010]. W strukturze płci obserwuje się stały, choć bardzo powolny wzrost feminizacji społeczeństwa.

Pomimo dodatniego przyrostu naturalnego (w 2008 roku wzrósł on do poziomu 1,1 i przewyższał wartość dla kraju wynoszącą 0,9, co stawia województwo na 9 miejscu w Polsce) w województwie zachodniopomorskim utrzymuje się ciągły spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym na korzyść grup ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Roczники przechodzące w wiek produkcyjny są mniej liczne od osiagających wiek emerytalny.

Najważniejsze zmiany w strukturze wieku zachodzą w grupie przedprodukcyjnej, której liczebność zmniejszyła się we wszystkich podgrupach funkcjonalnych, a zwłaszcza w podgrupie szkół podstawowych. Grupy: produkcyjna i poprodukcyjna zwiększyły się liczebnie i pod względem udziałowym. Przemiany struktury wieku świadczą o trwającym procesie starzenia się społeczeństwa. W ciągu ostatnich

pięciu lat w wiek produkcyjny wkroczył „szczyt” fali wyżu z lat 1978–1983. Jednak wejście w wiek prokreacyjny roczników wymienionego wyżu nie przełożyło się na wzrost liczby urodzeń.

3. Kapitał ludzki w województwie zachodniopomorskim – prognozy

Obecna, korzystna na tle kraju, struktura demograficzna (w województwie zachodniopomorskim współczynnik obciążenia demograficznego w 2010 roku wynosił 52,3, a w Polsce 55,2) w następnych 10 latach ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu.

Tabela 2. Ludność i struktura ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2010 roku oraz prognoza dla 2035 roku w województwie zachodniopomorskim (w tys.)

Lata	Ludność ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
2010	1691,5	312,6	1112,2	266,7
	100%	18,5%	65,7%	15,8%
2035	1580,1	241,7	915,1	423,3
	100%	15,3%	57,9%	26,8%

Źródło: [GUS 2011, Bank Danych Regionalnych].

Przybędzie, proporcjonalnie więcej niż w innych regionach, osób w wieku poprodukcyjnym i znacząco wzrośnie wskaźnik obciążenia demograficznego (do 72,7). Spowoduje to znaczne pogorszenie pozycji konkurencyjnej regionu.

4. Aktywność zawodowa ludności w województwie zachodniopomorskim

Do przeciwdziałania niekorzystnym skutkom tego zjawiska niezbędna będzie aktywizacja społeczna osób starszych i wydłużenie wieku aktywności zawodowej. Podstawowe dane dotyczące wskaźników zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim na tle pozostałych województw przedstawia tab. 3.

Województwo zachodniopomorskie cechują najniższe wskaźniki aktywności zawodowej ludności, zarówno dla osób w wieku 15 lat i więcej, jak i dla osób w wieku 15–64 lat. Jednocześnie w województwie zachodniopomorskim odnotowuje się najniższe wskaźniki zatrudnienia kobiet, osób niepełnosprawnych oraz jedne z najniższych (3 miejsce od końca) dla osób w wieku 55–64 lat.

Tabela 3. Wskaźniki zatrudnienia w województwach w 2010 roku

Województwa	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15 lat i więcej w 2010 roku	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15–64 lat w 2010 roku	Wskaźnik zatrudnienia kobiet w wieku 15–64 lat w 2010 roku	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55–64 lat w 2010 roku	Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 15–64 lat w 2010 roku
Dolnośląskie	48,5	57,8	52,2	33,0	15,9
Kujawsko-pomorskie	48,9	56,9	49,4	29,6	20,7
Lubelskie	50,7	59,2	54,2	37,3	20,8
Lubuskie	49,8	57,2	51,4	30,4	25,5
Łódzkie	51,6	61,3	55,2	32,9	24,3
Małopolskie	50,1	59,6	53,3	36,1	19,7
Mazowieckie	54,2	64,4	59,1	39,3	16,1
Opolskie	48,6	58,5	50,3	31,7	21,7
Podkarpackie	50,3	57,5	52,4	39,9	26,1
Podlaskie	49,2	59,2	54,9	33,6	18,2
Pomorskie	50,7	59,1	52,0	38,2	21,1
Śląskie	48,1	57,2	50,5	28,0	18,7
Świętokrzyskie	50,1	59,0	53,7	36,6	28,7
Warmińsko-mazurskie	48,3	56,0	49,4	31,0	15,2
Wielkopolskie	53,1	60,7	52,2	33,9	22,7
Zachodniopomorskie	46,2	53,7	48,3	30,6	15,0

Źródło: [GUS 2011, Strategia rozwoju kraju...].

Również sytuacja na zachodniopomorskim rynku pracy jest relatywnie gorsza w porównaniu z innymi województwami. Mimo poprawy sytuacji na rynku pracy wynikającej z ogólnej zmiany kondycji makroekonomicznej kraju, w regionie wciąż odnotowuje się wysokie bezrobocie. Stopy bezrobocia w województwach przedstawia tab. 4.

Stopa bezrobocia według BAEL w województwie obniżyła się z 23,8% w roku 2004 do 12,3% w 2010, przy średniej krajowej wynoszącej odpowiednio 19,0% i 9,6%. Pomimo tak znaczącego spadku bezrobocia w województwie zachodniopomorskim było jednym z najwyższych lub najwyższe (w 2006, 2008, 2010 roku) w Polsce.

Sytuację na rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w ostatniej dekadzie kształtowały następujące główne czynniki [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 11]:

- a) nadmierna, wynikająca ze zmian struktury wiekowej ludności, podaż siły roboczej;
- b) nieodpowiednie do popytu na pracę rozmieszczenie i struktura siły roboczej;
- c) niska mobilność zawodowa kadr pracowniczych;

Tabela 4. Stopa bezrobocia w województwach w latach 2004–2010 (BAEL)

Województwa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dolnośląskie	24,9	22,8	17,1	12,7	9,1	10,1	11,3
Kujawsko-pomorskie	22,1	19,8	16,1	11,3	9,1	10,4	10,6
Lubelskie	16,7	14,3	12,7	9,5	8,8	9,7	9,9
Lubuskie	23,2	19,1	13,9	9,8	6,5	9,6	10,5
Łódzkie	18,8	17,4	13,4	9,3	6,7	7,6	9,2
Małopolskie	17,2	15,2	12,5	8,5	6,2	8,0	9,1
Mazowieckie	14,6	14,8	12,2	9,1	6,0	6,0	7,4
Opolskie	17,8	17,0	13,2	9,3	6,6	9,8	9,7
Podkarpackie	16,7	16,6	13,6	9,6	8,2	10,0	11,6
Podlaskie	15,6	14,3	11,4	8,9	6,4	7,1	10,3
Pomorskie	20,2	18,9	13,5	9,5	5,5	6,4	9,3
Śląskie	19,3	19,0	14,1	8,1	6,6	6,7	9,1
Świętokrzyskie	20,6	19,0	15,6	12,1	8,8	10,9	12,0
Warmińsko-mazurskie	22,3	20,4	15,9	10,5	7,5	8,5	9,7
Wielkopolskie	18,2	17,2	12,7	8,3	6,1	7,5	8,8
Zachodniopomorskie	23,8	22,7	17,1	11,5	9,6	10,3	12,3

Źródło: [GUS 2011, Strategia rozwoju kraju...]

d) niska aktywność zawodowa ludności i niekorzystna struktura aktywnych zawodowo;

e) nadwyżka zwolnień nad przyjęciami do pracy związana z kryzysową sytuacją w wielu dziedzinach regionalnej gospodarki.

Negatywnym zjawiskiem zachodzącym na zachodniopomorskim rynku pracy był upadek wielu dużych zakładów pracy. Zahamowanie produkcji i zwolnienia pracownicze dotknęły także liczne, mniejsze zakłady kooperujące, w szczególności powiązane z sektorem morskim. W związku z tym zauważalny jest nie tylko stały dopływ bezrobotnych na lokalny rynek pracy, ale także znaczący dopływ grup wąsko wyspecjalizowanych fachowców, których szanse na znalezienie nowej pracy bez przekwalifikowania są ograniczone. W regionie zachodniopomorskim jest wiele małych i średnich miast, które nie potrafią stworzyć wystarczająco silnych i stabilnych rynków pracy. Duże centra miejskie, jak Szczecin i Koszalin, znajdują się na obrzeżach województwa, a to znacznie komplikuje dojazd do pracy w tych miastach, co jest dodatkową przeszkodą w walce z bezrobociem. Znaczącym problemem jest niski poziom wskaźników aktywności zawodowej i wysokie wskaźniki bierności zawodowej oraz niska mobilność zawodowa kadr pracowniczych.

5. Gospodarka województwa zachodniopomorskiego

Nie tylko rynek pracy, ale także sytuacja gospodarcza regionu na tle pozostałych województw wypada słabo. Gospodarkę województwa zachodniopomorskiego cechuje zróżnicowanie przestrzenne i funkcjonalne. Większość potencjału gospodarczego skupia się w dwóch obszarach – w aglomeracji szczecińskiej i na koszalińskim obszarze węzłowym. Uwarunkowania historyczne i dysproporcje przestrzenne w sieci osadniczej są przyczyną utrudnionego dostępu do usług i miejsc pracy dla mieszkańców wschodniej i południowej części województwa. Potencjał gospodarczy regionu w dużej mierze wyznaczają przemysł i usługi związane z gospodarką morską.

Z roku na rok maleje jednak znaczenie gospodarki morskiej, a także dużych przedsiębiorstw na korzyść sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Nie pozostało to bez wpływu na kondycję gospodarki regionu. Podstawą działalności gospodarczej w województwie są mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób, które w 2010 roku stanowiły 96,2% ogólnej liczby przedsiębiorstw w województwie. Dużych podmiotów było natomiast 162, w tym zatrudniających 250–999 osób 140, a zatrudniających ponad 1000 osób – tylko 22 (z czego 11 w mieście Szczecin) [GUS 2011, Bank Danych Regionalnych]. Dodatkowo od 2005 roku liczba podmiotów zatrudniających ponad 1000 osób spadła w województwie zachodniopomorskim o 24%, a zatrudniających 250–999 osób o 5,4%, podczas gdy w Polsce w latach 2005–2010 liczba tych podmiotów wzrosła odpowiednio o 3,5% i 1,9%. Na 427 spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie zaledwie trzy mają siedzibę w województwie zachodniopomorskim – Zakłady Chemiczne Police SA w Policach, Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego SA w Szczecinku oraz Megaron SA w Szczecinie [Giełda Papierów Wartościowych]. Dodatkowo w wyniku zmian własnościowych, konsolidacji i przejęć województwo zachodniopomorskie przestało być siedzibą wielu firm. Pomija się je także przy lokowaniu central o znaczeniu krajowym i dyrekcji regionalnych.

W ciągu ostatnich pięciu lat średnioroczne tempo wzrostu PKB w województwie zachodniopomorskim było znacząco niższe niż średnia dla kraju. Przykładowo, w 2008 roku wynosiło 2,6%, gdy w Polsce 5,1% [GUS 2011, Strategia Europa 2020]. Podobnie PKB na jednego mieszkańca w 2008 roku w województwie zachodniopomorskim wynosił 30 357 zł, a w Polsce 33 462 zł, co stanowiło 90,7% [GUS 2011, Bank Danych Regionalnych].

Województwo zachodniopomorskie zajmuje niską pozycję w kraju pod względem udziału prac rozwojowych w wydatkach na B+R. Udział nakładów na prace badawczo-rozwojowe (B+R) w PKB w województwie wyniósł 0,24% (12 pozycja w kraju), przy średniej krajowej 0,6%. Równie niekorzystny jest udział środków przedsiębiorstw w finansowaniu nauki. Udział podmiotów gospodarczych w nakładach na działalność B+R wyniósł w 2009 roku zaledwie 13,7 %, a w latach 2006–2008 nie przekroczył 10%, przy średniej krajowej 27,1% (2009 rok) [GUS 2011,

Strategia Europa 2020]. Województwo zachodniopomorskie nie zajmuje więc czołowych miejsc pod względem poziomu innowacyjności. Niski poziom innowacyjności województwa należy uznać za zagrożenie dla przyszłej pozycji ekonomicznej regionu.

6. Ocena systemu podnoszenia jakości kapitału ludzkiego w województwie zachodniopomorskim

Według raportu „Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski” trzy czwarte pracodawców poszukujących pracowników zwracało uwagę na trudności w znalezieniu odpowiednich osób do pracy. Główną przyczyną tych problemów był fakt, że kandydaci nie spełniali stawianych im wymagań – przede wszystkim w zakresie posiadanych kompetencji i odpowiedniego doświadczenia zawodowego. Kandydatom do pracy brakowało głównie trzech rodzajów kompetencji: zawodowych, interpersonalnych oraz samoorganizacyjnych [Górniak 2011, s. 47].

Według raportu „Powiązania systemu edukacji z potrzebami przedsiębiorców” najbardziej odpowiadającym przedsiębiorcom w woj. zachodniopomorskim profilem kształcenia jest zarządzanie. Na pytanie, jakie są brakujące kierunki kształcenia albo zawody, badani przedstawiciele przedsiębiorców wskazali, że są to zawody o charakterze technicznym i związanym z produkcją. Wśród pożądanych kompetencji zawodowych przedsiębiorcy wskazywali na obsługę klienta, komunikację interpersonalną oraz *savoir-vivre*. Zdaniem przedsiębiorców, poziom kształcenia zawodowego jest w woj. zachodniopomorskim niewystarczający, a deficyty występują w takich dziedzinach, jak: zarządzanie, elektronika, handel, spawalnictwo. Większość respondentów akcentowała, że profil wykształcenia, jaki oferują zachodniopomorskie instytucje edukacyjne, w dużym stopniu nie odpowiada potrzebom przedsiębiorców [Powiązania systemu edukacji... 2011, s. 5].

Przeprowadzona w powyższym raporcie analiza wskazuje, że w woj. zachodniopomorskim nie ma jednolitych strategicznych kierunków rozwoju sektora edukacji. Nie ma jednego organu na poziomie wojewódzkim, który miałby na celu tworzenie takich wytycznych. Strategiczne kierunki działania szkół ponadgimnazjalnych wyznaczane są przede wszystkim przez kierownictwo szkół [Powiązania systemu edukacji... 2011, s. 6]. Nie są brane pod uwagę potrzeby pracodawców.

7. Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego

Województwo zachodniopomorskie rozwija się wolniej niż inne województwa. Jednym z dokumentów, które wskazują, jak zwiększyć konkurencyjność województwa zachodniopomorskiego, jest *Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego* przyjęta przez Urząd Marszałkowski w 2010 roku. Strategia ta jako misję wskazuje „Stworzenie warunków do stabilnego i zrównoważonego rozwoju województwa zachodniopomorskiego opartego na konkurencyjnej gospodarce i przedsiębiorczości

mieszkańców oraz aktywności społecznej przy optymalnym wykorzystaniu istniejących zasobów” [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 105]. Strategia przyjmuje sześć celów strategicznych. Celem wiążącym kapitał ludzki z rozwojem województwa zachodniopomorskiego jest cel nr 5: „budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności”. W ramach tego celu przyjęto następujące cele kierunkowe [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 110]:

- rozwój kadr innowacyjnej gospodarki;
- zwiększanie aktywności zawodowej ludności;
- rozwój kształcenia ustawicznego;
- rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki;
- budowanie społeczeństwa informacyjnego;
- zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej.

W *Strategii* wskazano na konieczność aktywizacji społecznej osób starszych i wydłużenia wieku aktywności zawodowej, a także na rozwój infrastruktury społecznej dostosowanej do potrzeb osób starszych. Wskazano też na konieczność aktywizacji zawodowej kobiet oraz osób niepełnosprawnych. Dodatkowo zwrócono uwagę na fakt, że przywrócenie do aktywności społecznej i na rynek pracy grup dotąd raczej z niego wyłączonych nie będzie możliwe bez wsparcia funkcjonowania rodziny i zwiększenia zaangażowania mężczyzn w proces opieki nad osobami zależnymi, zarówno dziećmi, jak i osobami starszymi. Struktura osadnictwa w województwie determinuje gorszy dostęp do usług dla ludności ze środkowej i południowej części województwa, stąd dla zrównoważonego rozwoju regionu niezbędne jest wsparcie rozwoju tych obszarów, szczególnie przez ich lepsze skomunikowanie z większymi ośrodkami miejskimi (Szczecin, Koszalin) [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 17].

Wyzwaniem strategicznym województwa zachodniopomorskiego jest dopasowanie oferty szkolnictwa zawodowego w regionie do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku. W ramach kształtowania rynku pracy należy dążyć do aktywizacji zawodowej osób zamieszkałych na terenach wiejskich, szczególnie we wschodniej części województwa [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 39]. Konieczne jest wspieranie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy w subregionie koszalińskim oraz ułatwienie dostępu do edukacji, zwłaszcza w najuboższych obszarach regionu. Równie istotne jest wsparcie osób w wieku powyżej 50 lat, które z powodu niedostatecznych kwalifikacji zawodowych oraz braku odpowiedniego wykształcenia są w oczach pracodawców mało atrakcyjne jako potencjalni pracownicy [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 39].

Dodatkowo zwrócono uwagę na konieczność zwiększenia dostępności do placówek wychowania przedszkolnego, podjęcia działań zmierzających do podniesienia poziomu nauczania, mierzonego wynikami z egzaminów zewnętrznych. Znaczącym wyzwaniem jest także zatrzymanie najzdolniejszych uczniów i zachęcenie ich do podjęcia nauki w szkołach wyższych w regionie [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 35]. Wskazano na konieczność rozwoju ustawicznego oraz na rozwój kadr innowacyjnej gospodarki, poprzez odpowiednie systemy nauczania oraz ukierunkowywanie zain-

teresowań uczniów i studentów konkretnymi formami i kierunkami kształcenia. Do dalszego rozwoju potencjału naukowego regionu konieczne jest m.in. tworzenie nowych kierunków studiów, lepiej odpowiadających potrzebom gospodarki i społeczeństwa [*Strategia rozwoju...* 2010, s. 63].

8. Podsumowanie

Obecna korzystna struktura demograficzna województwa zachodniopomorskiego nie jest wykorzystywana optymalnie. Wskaźniki zatrudnienia są jednymi z najniższych w kraju, stopy bezrobocia natomiast – jednymi z najwyższych. Dla przyszłego rozwoju regionu duże znaczenie mają również procesy demograficzne, które wyznaczają potencjał ludnościowy oraz zdolność do zmian i konkurowania z innymi regionami w kraju. Prognozy wskazują, że w następnych 10 latach struktura demograficzna województwa ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu.

Nie tylko aspekt ilościowy wpływa na możliwości rozwojowe regionu. Rozwój województwa zachodniopomorskiego jest uzależniony od jakości posiadanych zasobów ludzkich. Duże znaczenie ma zatem podnoszenie wiedzy i kompetencji całej społeczności regionu, na co dodatkowo wskazuje przyjęta *Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego*.

Literatura

- Giełda Papierów Wartościowych, Lista spółek, http://www.gpw.pl/lista_spolek [10.10.2011].
- Górnjak J. [2011], *Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski*, PARP, Warszawa.
- GUS 2011, Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2011 roku, Warszawa.
- GUS 2011, Strategia Europa 2020, podstawowe wskaźniki realizacji, http://www.stat.gov.pl/gus/wskazniki_monitorujace_PLK_HTML.htm [24.08.2011].
- GUS 2011, Strategia rozwoju kraju, wskaźniki monitorujące, http://www.stat.gov.pl/gus/wskazniki_monitorujace_PLK_HTML.htm [24.08.2011].
- GUS 2011, Bank Danych Regionalnych, http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.dims?p_id=609239&p_token=0.8016365956897024 [15.10.2011].
- Jabłoński Ł. [2011], *Kapitał ludzki w wybranych modelach wzrostu gospodarczego*, „Gospodarka Narodowa” nr 1–2, s. 81–102.
- Kawa P. [2006], *Rola państwa w stymulowaniu wzrostu gospodarczego w świetle nowych modeli wzrostu*, [w:] *Problemy wzrostu gospodarczego we współczesnych gospodarkach*, red. D. Kopycińska, Print Group, Szczecin.
- Kawa P. [2007], *Kapitał ludzki jako czynnik wzrostu gospodarczego w ujęciu nowych teorii wzrostu*, [w:] *Zarządzanie kapitałem ludzkim w gospodarce*, red. D. Kopycińska, Print Group, Szczecin.
- Kruszewski R. [2006], *O pewnym modelu wzrostu gospodarczego z kapitałem ludzkim i endogenicznym postępie wiedzy*, [w:] *Problemy wzrostu gospodarczego we współczesnych gospodarkach*, red. D. Kopycińska, Print Group, Szczecin.
- Powiązania systemu edukacji z potrzebami przedsiębiorców*, Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Szczecin 2011.

- Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2010, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa.
- Soszyńska E. [2008], *Jakość instytucji, kapitał ludzki a dynamika rozwoju gospodarczego*, [w:] *Zarządzanie wiedzą we współczesnej gospodarce*, red. D. Kopycińska, Print Group, Szczecin.
- Sowiński T. [2008], *Przestrzenne zróżnicowanie jakości kapitału ludzkiego a rozwój gospodarczy*, [w:] *Zarządzanie wiedzą we współczesnej gospodarce*, red. D. Kopycińska, Print Group, Szczecin.
- Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2010.

THE IMPORTANCE OF HUMAN CAPITAL IN THE DEVELOPMENT OF WEST POMERANIAN VOIVODESHIP

Summary: In today's world, in the face of the increasingly stronger global competition, human capital is one of the essential conditions for rapid economic development. In West Pomeranian Voivodeship (*zachodniopomorskie*) employment rates are among the lowest in the country, the unemployment rate is among the highest. For the future development of the region, the demographic processes are important. Forecasts indicate that in the next 10 years the demographic structure in West Pomeranian Voivodeship will become sharply deteriorated. The purpose of the article is an attempt to present selected aspects of human capital in West Pomeranian Voivodeship against the background of the economy of this voivodeship.

Keywords: human capital, labour market, West Pomeranian Voivodeship.